

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia de Securitate et Educatione Civili I (2010)

Augustyn Rafalski (1914–1983), pseud. Wodzicki, Edmund, Pogrom, Solne, Gustaw Rachwalski, vel Kociołek, SN-NOW, ppor. NOW-AK.

Urodzony 26 kwietnia 1914 r. w Moszczenicy w pow. bocheńskim, syn Henryka i Marii z domu Skoczek. Po ukończeniu szkoły powszechnej w Moszczenicy w 1927 r. podjął naukę w Państwowym Gimnazjum im. Kazimierza Wielkiego w Bochni, które ukończył, uzyskując świadectwo dojrzałości. Z ruchem narodowym zetknął się już w gimnazjum.

Odbył przeszkolenie wojskowe; 1 I 1936 r. został mianowany podporucznikiem rezerwy piechoty.

W 1937 r. podjął pracę w PKP, jako dyżurny ruchu w Kłaju (według M. Pajdaka w Krakowie), gdzie pracował aż do wybuchu wojny, studiując jednocześnie ekonomię. Prawdopodobnie wtedy został członkiem SN.

Od początku okupacji niemieckiej działał w konspiracji, biorąc czynny udział w tworzeniu organizacji wojskowej NOW, organizując ją ponownie jesienią 1941 r. na terenie powiatu bocheńskiego. Najsprawniej i najliczniej organizacja zorganizowana była w gminach: Bochnia, Niegowić, Bogucice, Trzciana.

Odegrał ważną rolę w tworzeniu, organizacji i działalności grup dywersyjnych na terenie powiatu bocheńskiego z racji powołania go do Podokręgu Krakowskiego NOW na szefa wydziału dywersyjnego w 1941 r. W 1941 r. był organizatorem licznych napadów na żołnierzy Wehrmachtu, jadących na front wschodni – zabierano im z pociągów broń. Organizował też napady na spółdzielnie wiejskie. W czasie jednego z takich napadów został rozpoznany i doniesiono na niego do Sicherheitspolizei w Bochni. W celu jego ujęcia przybyła do Moszczenicy niemiecka policja, a ponieważ go nie zastała, aresztowała dwóch młodszych braci, których przewieziono do więzienia przy Montelupich w Krakowie, a następnie wywieziono do Oświęcimia. Starał się ich wykupić za pośrednictwem Adeli Migas, której gestapo poleciło utrzymywać kontakt z Rafalskim, aby móc go ująć. W tym czasie Rafalski dalej organizował napady na żołnierzy niemieckich w celu pozyskiwania broni na potrzeby konspiracji i uzbrojenia oddziałów partyzanckich. Gestapo organizowało na niego liczne obławę, wpadając wszędzie tam, gdzie spodziewało się go zastać. W 1942 r. ogłosiło nawet nagrodę za jego ujęcie w wysokości 200 tys. zł. W poszukiwaniu Rafalskiego gestapo wysłało szereg agentów w okolice Bochni i Krakowa. W 1943 r. Niemcy ponownie wpadli na jego trop, ale i tym razem udało mu się wymknąć z zastawionej pułapki.

Funkcję szefa wydziału dywersji pełnił do września 1943 r., kiedy to został odwołany przez Komendę Okręgu NOW i od tego czasu do lata 1944 r. był szefem kontrwywiadu w Komendzie Powiatowej NOW w Bochni, przyjmując pseudonim

„Edmund”. W 1943 r. w Obwodzie 30 był inicjatorem utworzenia grupy dywersyjno-sabotażowej.

Wniósł duży wkład w organizację szkieletowej kompanii NOW, której dowódcą został ppor. Roman Piekarz „Skarbek”. Zorganizował sieć łączników. Wykorzystał też do łączności i wywiadu grupy dywersyjne obwodów, z którymi nawiązał ścisły kontakt m.in. przez Antoniego Stroncza „Wiewiórkę”, oficera do spraw dywersji oddziałów NOW w powiecie bocheńskim. „Wodzicki” nawiązał ścisłą współpracę z „Wiewiórką”, a grupy dywersyjne z poszczególnych obwodów dostarczały im informacji wywiadowczych, na podstawie których podejmowano działania wojskowe.

Wprawdzie „Edmund” zgodnie z przydziałem miał działać na terenie całego Podokręgu Krakowskiego NOW, jednak szczególnie związał się z Obwodem 20 i 30 powiatu Bochnia, gdzie miał swoje meliny, znał ludzi i poza teren tego powiatu wychodził rzadko. Przydział „Edmunda” do Podokręgu NOW i powierzenie mu funkcji szefa kontrwywiadu, upoważniło go do występowania z ramienia jednostki zwierzchniej, nadrzędnej na terenie powiatu bocheńskiego, i podejmowania różnych działań.

Prowadził dochodzenie w sprawie rozbicia NOW na terenie Obwodu 20 (Grodkowice, Szarów, Dabrowa, Brzezcie, Staniątki), spowodowanego aresztowaniami ludzi 26 maja (32 osoby) i 22/23 listopada 1943 r. (42 osoby). Sam uniknął aresztowania w dniu 18 listopada tr., nie stawiając się na spotkanie z szefem propagandy Podokręgu Krakowskiego Stanisławem Wasiem „Przybylskim” w domu Adeli Migas w Szarowie, gdzie gestapo zastawiło na niego pułapkę. Po tych aresztowaniach prowadził dochodzenie na tamtym terenie, jako szef kontrwywiadu Podokręgu Krakowskiego NOW. Inwigilacją objęto również Tadeusza Migasa „Silnickiego” i jego siostrę Adelę Migas, na którą zatwierdzony był wyrok śmierci za aresztowania żołnierzy NOW i AK na Podhalu.

Kiedy jesienią 1943 r. Rafalski przybył na odprawę organizacyjną komendy Podokręgu Krakowskiego NOW, zorganizowaną przez Tadeusza Migasa w Kłaju, na miejsce spotkania przyjechał samochód z gestapowcami z Krakowa. Rafalskiemu ponownie udało się zbiec. Stało się dla niego jasne, że miejsce odprawy znane było tylko jemu i Migasowi. Z rozkazu komendanta Podokręgu Krakowskiego NOW i kierownika organizacyjnego OK SN Migas został wylegitymowany. W przeprowadzonym śledztwie przeciwko Tadeuszowi Migasowi „Silnickiemu” udowodniono mu kontakty z policją niemiecką, znaleziono u niego kartkę wydaną przez naczelnika wydziału gestapo w Krakowie, przez co uznano go współwinnym aresztowań i wyrok na nim wykonano.

Pomimo licznych zasadzek zastawionych przez ludzi Rafalskiego na Adelę Migas nie udało się jej pochwyć, nie opuszczała bowiem budynku w Krakowie przy ul. Pomorskiej, gdzie mieszkała. Opuściła kraj wraz z Niemcami, unikając wymierzenia sprawiedliwości.

Rafalski w ramach scalenia wszedł z oddziałem NOW do AK, mimo to na polecenie Komendanta OK NOW-AK mjr. Władysława Owoca pełnił dodatkowo funkcje szefa informacji i kontrwywiadu tzw. Żandarmerii NOW, obejmującej swoim zasięgiem pięć rejonów: Bochnia, Wieliczka, Myślenice, Kalwaria, Miechów. Stanowiło ją kilkunastu ludzi chodzących po cywilnemu pod dowództwem Emila Szostaka „Kosińskiego”. Mieli za zadanie czuwać nad bezpieczeństwem NOW-AK, a następnie NZW; wykonywali wyroki, dokonywali też napadów na Wehrmacht i Waffen SS.

Według Pajdaka, Rafalski w ostatnich miesiącach okupacji był kierownikiem organizacyjnym SN na powiat bocheński.

Rafalski wniósł niepodważalny wkład w utworzenie stałego oddziału partyzanckiego na terenie powiatu bocheńskiego, biorąc udział w naradzie w dniu 28 lutego 1944 r. w mieszkaniu Mariana Pajdaka „Tracza” wraz z: Józefem Lesserem „Jastrzębskim”, Władysławem Gałką „Wiktorem”, Stanisławem Gałką „Witkiem”. Jego dowódcą został „Jastrzębski”.

W styczniu 1945 r. oddział Rafalskiego nieformalnie rozwiązał się, ale już wiosną, pod egidą Komendy OK NZW, powstał na terenie Bochni oddział NZW pod nazwą Armia Narodowa „Pogrom” (żołnierze NOW i AK), który pozostawał pod jego dowództwem do czerwca 1945 r. Prowadził on działalność na terenie powiatów: Bochnia, Myślenice, Limanowa, Nowy Sącz. W czerwcu 1945 r. Rafalski rozwiązał oddział i wraz z bratem wyjechał na Mazury, gdzie założył restaurację.

Od momentu wejścia Armii Czerwonej do Polski Rafalski był poszukiwany przez NKWD i UBP. Ukrywanie stawało się dla niego coraz trudniejsze, dlatego zdecydował się opuścić kraj. W połowie 1946 r. wyjechał z Polski do Niemiec transportem francuskim wraz z grupą znaną mu z konspiracji, m.in. z Emilem Szostakiem „Kosińskim”, oficerem NOW i ODB, oraz z siostrą Tadeusza Bieleckiego. Początkowo przebywał w obozie oficerskim dla Polaków w Murnau w południowej Bawarii, a następnie osiedlił się w Monachium. Dzięki interwencji ppłka Władysława Owoca został zwolniony z obozu i ściągnięty przez Władysława Komendowskiego do Monachium. Na emigracji nawiązał szereg kontaktów z działaczami SN: Tadeuszem Bieleckim, Józefem Baranieckim (prezes Komitetu Politycznego we Francji i delegat MSW na Francję), Stanisławem Łuckim, Potockim, dr. Markiem. W jego mieszkaniu w Monachium był punkt kontaktowy i przerzutowy dla kurierów esenowskich, przybywających z kraju i udających się do kraju. Przez ten punkt przeszli m.in. Jan Kaim, Waclaw Felczak, Marian Pajdak. W Monachium Rafalski występował pod nazwiskiem Kociołek.

Na wniosek Felczaka Baraniecki zatrudnił Rafalskiego jako stałego pracownika MSW w Londynie. Pracował on aż do listopada 1948 r., kiedy to zlikwidowano drogę łącznościową do Polski. Wypowiedzenie otrzymali wówczas: Waclaw Felczak „Lech”, „Waclaw”, Konrad Niklewicz „Radzik”, Zygmunt Rosiński. Do zadań Rafalskiego należało wyrabianie fałszywych dokumentów dla docierających kurierów, w celu łatwiejszego poruszania się w strefach okupacyjnych w Niemczech. Zajmował się także kolportowaniem prasy z Paryża, otrzymanej od W. Owoca i J. Baranieckiego, którą przekazywał z kolei do Komitetu Polskiego w Monachium, na czele którego stał Jerzy Ptakowski i dr Marek. Rafalski przekazywał zgłaszających się do niego uciekinierów z Polski do wspomnianego Komitetu, gdzie otrzymywali pomoc. Miał też przejmować pocztę z kraju od granicy czeskiej (wraz z kolegą Tadeuszem Sobasem „Leszczyńskim”) i przewozić następnie do Monachium, gdzie mieli się zgłosić po nią kurierzy z Paryża. Rafalski miał do dyspozycji również mieszkanie przeznaczone dla przybywających z kraju kurierów.

W związku z planowaną trasą kurierską do Polski Felczak „Waclaw” polecił Rafalskiemu udać się do J. Baranieckiego do Paryża, celem przedstawienia projektu budżetu nowej drogi łącznościowej przez Monachium. Wkrótce Rafalski wyruszył tam „na lewych” papierach, przedstawiając Baranieckiemu projekt budżetu „drogi”

przerzutowej przez Monachium do Polski i na odwrót. Kontaktował się tam również z płk. Józefem Rokickim i ppłk. Władysławem Owocem.

Był aresztowany przez wywiad amerykański, znaleziono u niego szyfr, jakim posługiwał się u Jerzego Ptakowskiego w Komitecie Polskim. Podejrzewano go o prowadzenie wywiadu na rzecz ZSRR. Po zwolnieniu dostał propozycję współpracy z wywiadem amerykańskim. Do tej współpracy namawiał go też znajomy sprzed wojny, kpt. Edward Capik, wojskowy amerykański, kierownik placówki wywiadu z siedzibą w Regensburgu, do którego miał się zgłosić.

W 1947 r. Rafalski organizował samodzielnie drogę przerzutową (kanał) do Polski przez radziecką strefę okupacyjną i Nysę. Zdaniem Felczaka, Rafalski zapisał się w Monachium na Uniwersytet na Wydział Ekonomii.

Na przełomie 1948/49 r. Rafalski przerwał swoją działalność z powodu likwidacji przez Baranieckiego drogi łącznościowej do Polski, braku pieniędzy w ośrodku esenowskim i zmian, jakie nastąpiły w kołach emigracyjnych. Rafalski wyemigrował do USA, zaś Szostak do Włoch. Na początku lat 50. nosił się z zamiarem powrotu do Francji lub Niemiec Zachodnich.

28 lipca 1953 r. Sekcja IV Wydziału III WUBP w Krakowie w osobach: Naczelnik Wydziału III kpt. Stefan Sokołowski, Kierownik Sekcji IV Wydziału III por. Mieczysław Kotyna, starszy referent Sekcji IV Wydziału III chor. Jacenty Sitarz, przystąpiła do wstępno-agencyjnego rozpracowania kontaktów Augustyna Rafalskiego ps. „Pogrom” w ramach założonej sprawy kryptonim „Blok”. Rozpracowanie założył i prowadził, ale tylko przez 5 miesięcy, starszy referent Stefan Biela z PUBP w Bochni. Rozpracowaniu poddano 8 osób bezpośrednio związanych z Rafalskim. Do powyższej sprawy wykorzystano wyłącznie informatorów o pseudonimach: „Kanarek”, „Ryszard” i „Kalina”, a następnie nowo pozyskanych: „Strzałę”, „Jana”, „Sokoła II”. Do rozpracowania jego braci mieszkających w kraju użyto z kolei informatorów: „Józka” i „Alfreda”.

23 sierpnia 1953 r. Sekcja I Wydziału IV Departamentu III MBP w Warszawie, reprezentowana przez referenta Stanisława Stefaniaka, postanowiła „założyć rozpracowanie na środowisko ODB w OK NOW i Augustyna Rafalskiego, chociaż ten ostatni zamieszkiwał poza granicami Polski. Siecią tajnych agentów otoczono jego rodzinę i znajomych w kraju. Rozpracowywali go między innymi: agent „Henryk”, informator „Józek”, informator „Alfred”, informator „Orłowski”, agent „Ryszard”. Powiatowa Komenda MO ds. BP w Bochni założyła sprawę agenturalno-grupową kryptonim Blok na kontakty Rafalskiego (opracowywało go 5 informatorów), którą następnie przekwalifikowała na sprawę ewidencyjno-obszerną. Już pod koniec 1954 r. stwierdzono, iż rozpracowania nie prowadzono właściwie i nie było odpowiedzialnego za jego prowadzenie. W świetle nowych wytycznych Komitetu ds. Bezpieczeństwa Publicznego postanowiono dokonać zmian zarówno technicznych, jak i agentury. Całość pracy operacyjnej miała polegać na analizie dotychczas posiadanych i uzyskanych w trakcie rozpracowania materiałów. Odpowiedzialnymi byli: kierownik Delegatury WU ds. BP w Bochni ppor. Stanisław Tomaszek i starszy referent ppor. Stefan Biela.

W 1949 r. Rafalski wyjechał do USA, gdzie mieszkał i pracował w przemyśle zbrojeniowym jako kontroler. Mieszkał początkowo w Fort Lauderdale, a następnie, będąc już na emeryturze, w Hollywood na Florydzie. Zmarł 22 lipca 1983 r. w USA i tam został pochowany.

Raport o założeniu środowiskowego rozpracowania krypt. „Łącznik” z IX 1953 r. zatwierdzony przez Naczelnika Wydziału IV Departamentu III MBP ppłk Borejszę, s. 1–10, IPN w Warszawie-00231/152, tom 27; Protokół przesłuchania podejrzanego Mariana Pajdaka przez oficera śledczego MBP w Warszawie Ciaputa Władysława z dnia 20 VIII 1947 r., s. 11–13; Doniesienie agenturalne „Henryka”, Kraków, 4 IV 1952, s. 1–3; W. Felczak, *Gustaw Rafalski*, s. 27–29, Protokół przesłuchania świadka Zagól Stanisława przez oficera WUBP Buczek Bolesława, Barczewo 30 XII 1953 r., s. 34–39, IPNwA 00231/152, tom 27; Charakterystyka organizacji Narodowy Związek Wojskowy Komendy Okręgu Krakowskiego za okres od stycznia 1945 do końca 1947, s. 31, IPNKr; Charakterystyka organizacji pod nazwą Armia Narodowa „Pogrom” ps. „Wodzicki”, „Edmund”, s. 1–2, IPNKr 074/94; Własnoręczne zeznania aresztowanego Pajdaka Mariana ps. „Skiba”, Wronki, wrzesień 1953 r., s. 8–16, IPNKr 010/9278; Sprawozdanie z pracy operacyjnej Wydziału III KWMO w Krakowie po linii zagadnienia endeckiego za II kwartał 1957 r., Kraków 24 VI 1957 r., s. 115–116, IPNKr 075/30, t. 7; Referenci Sekcji I Wydziału III: Józef Mielecki, Jacek Sitarz, Marian Nowicki, Informacja Sekcji I-szej Wydziału III po zagadnieniu endeckim, Kraków 22 III 1956 r., s. 214, 225, IPNKr 075/29, tom 8; Raport o wszczęciu wstępno-agencyjnego rozpracowania Sekcji IV Wydziału III WUBP w Krakowie z 28 VII 1953 r., s. 2–10, IPNwA 00131/152, tom 24; Raport dotyczący rozpracowania na osobę przebywającą za granicą i jej kontakty w kraju, Bochnia 19 V 1955 r., s. 12–17; M. Pajdak, *Wspomnienia*, rkp, Zakopane 10 VI 1989, s. 3–4, 11–12, 19–20, 24; S. Gałka, *Narodowa Organizacja Wojskowa w szeregach Armii Krajowej Obwodu Bochnia*, Wrocław 1989, s. 3, 16, 19, 26–28–29, 53–54, 57–58; S. Gałka, Relacja pisemna z 2 II 1993, s. 2; W. Rachwalski, Relacja pisemna z 3 XI 1994, s. 1; R. Rybka, K. Stepan, *Awanse oficerskie w Wojsku Polskim 1935–1939*, Kraków 2003, s. 150 .

Tomasz Jan Biedroń